

Dr. sc. Mirela Župan*

50 GODINA EUROPSKE PRAVOSUDNE SURADNJE U GRAĐANSKIM STVARIMA – 5 GODINA HRVATSKE PRIMJENE

Načelo uzajamnog povjerenja te njegove sveobuhvatne implikacije na sustav slobodnog kretanja odluka izazov su i starim i novim članicama Europske unije. Cilj je ovoga rada postaviti okvire europske pravosudne suradnje u građanskim stvarima te ih staviti u kontekst hrvatskih okolnosti i prakse. Rad se sastoji od triju većih cjelina s pripadajućim potpoglavljima.

Prvi dio rada uvodi čitatelja u sustav koji datira od 1968., kada je prihvaćena Briselska konvencija o nadležnosti, priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim stvarima. Nakon tri su desetljeća Amsterdamskim ugovorom države članice povjerile nadležnost EU-u za donošenje sekundarnog zakonodavstva u prekograničnim građanskim stvarima. To je otvorilo prostor sveobuhvatnu razvoju međunarodnoga privatnog prava EU-a. Bogat korpus uredaba obuhvaća područja međunarodno obilježenih građanskih i trgovačkih stvari, razvoda braka, roditeljske odgovornosti, uzdržavanja, nasljeđivanja, bračne stečevine i imovine registriranih partnera. Preuzimanjem vanjskih ovlasti u tim pravnim stvarima EU nadopunjuje sustav međunarodnim sporazumima s trećim državama. Tumačeći uredbe i sporazume, Sud EU-a u pet je desetljeća razvio bogatu praksu. Svi ti izvori prava i praksa čine pravnu stečevinu koju se Hrvatska obvezala primjenjivati.

Drugi dio rada progovara o hrvatskome pravnom poretku i pravilima koja su do ulaska u EU regulirala to područje, kao i o načinu na koji su derogirana preuzimanjem pravne stečevine. Namjera je navesti i postojeće implementacijske propise na pravnu stečevinu.

Treći dio rada analizira stanje hrvatske pravne prakse u primjeni pravne stečevine iz međunarodnoga privatnog prava u proteklome petogodišnjem razdoblju. Analizom dostupne prakse hrvatskih sudova i javnih bilježnika, kao i spoznajama proizišlima iz već provedenih istraživanja želi se izdvojiti temeljne probleme u pravilnoj recepciji pravne stečevine. Budući da je u ovom trenutku hrvatska znanstvena produkcija novijega datuma vrlo skromna, ovaj rad osigurat će recentnu i aktualnu sliku europskih standarda i hrvatske prakse, što može biti izvor inspiracije za nova ciljana znanstvena istraživanja te edukacije u pravosuđu.

* Dr. sc. Mirela Župan, izvanredna profesorica na Katedri za međunarodno privatno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku (Associate Professor, Chair of International Private Law, Faculty of Law, University of Osijek): mzupan@pravos.hr.
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6673-1274

Ključne riječi: međunarodno privatno pravo; pravosudna suradnja; uzajamno priznanje; prekogranično obiteljsko pravo; prekogranično nasljeđivanje; Sud EU-a.

1. UVODNE NAPOMENE

Načelo uzajamnog povjerenja te njegove sveobuhvatne implikacije na sustav slobodnog kretanja odluka izazov su starim i novim članicama Europske unije. Cilj je ovoga rada postaviti okvire europske pravosudne suradnje u građanskim stvarima u proteklome pedesetogodišnjem razdoblju te ih staviti u kontekst hrvatskih okolnosti i prakse. Rad se sastoji od triju većih cjelina s pripadajućim potpoglavljima.

Prvi dio rada uvodi čitatelja u sustav koji datira od 1968., kada je prihvaćena Briselska konvencija o nadležnosti, priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim stvarima. Nakon triju desetljeća Amsterdamskim su ugovorom države članice povjerile nadležnost za donošenje sekundarnog zakonodavstva u prekograničnim građanskim stvarima Europskoj uniji. To je otvorilo prostor sveobuhvatnu razvoju međunarodnoga privatnog prava EU-a. Bogat korpus uredaba obuhvaća područja međunarodno obilježenih građanskih i trgovačkih stvari, razvoda braka, roditeljske odgovornosti, uzdržavanja, nasljeđivanja, bračne stečevine i imovine registriranih partnera. Preuzimanjem vanjskih ovlasti u tim pravnim stvarima EU nadopunjuje sustav međunarodnim sporazumima s trećim državama. Tumačeći uredbe i sporazume, Sud EU-a u pet je desetljeća razvio bogatu praksu. Svi ti izvori prava i praksa čine pravnu stečevinu koju se Hrvatska obvezala primjenjivati.¹

Drugi dio rada progovara o hrvatskome pravnom poretku i pravilima koja su do ulaska u EU regulirala to područje, kao i o načinu na koji su derogirana preuzimanjem pravne stečevine. Namjerava se navesti i postojeće implementacijske propise na pravnu stečevinu.

Treći dio rada analizira stanje hrvatske pravne prakse u primjeni pravne stečevine iz međunarodnoga privatnog prava u proteklome petogodišnjem razdoblju. Analizom dostupne prakse hrvatskih sudova i javnih bilježnika, kao i spoznajama proizišlim iz već provedenih istraživanja želi se izdvojiti temeljne probleme u pravilnoj recepciji pravne stečevine. Pravni fakulteti² sudjeluju u znanstveno-istraživačkim projektima koji crpe inspiraciju iz prakse, dok su čak i nacionalne istraživačke skupine sve češće usredotočene na kvantitativna istraživanja u pravu. Budući da je u ovom trenutku znanstvena produkcija na hrvatskom jeziku novijega datuma vrlo skromna, ovaj rad osigurat će recentnu i aktualnu sliku europskih standarda i hrvatske prakse, što

¹ *Beaumont; Dantov; Trimmings; Yuksel* 2018, 19–55; *Van Calster* 2016, 12–15.

² *Primjerice* Zagreb (UNALEX Project), Rijeka (*Personalized Solution in European Family and Succession Law – PSEFS*), Osijek (EUFam's I, EUFam's II; POAM).

može biti izvor inspiracije za nova ciljana znanstvena istraživanja te edukacije u pravosuđu.

2. PRAVOSUDNA SURADNJA U EU-U – POGLED 50 GODINA UNATRAG

Uvodno treba napraviti presjek razvoja, metoda, struktura, obuhvata i tehnika kojima EU u posljednjih 50 godina utječe na područje pravosudne suradnje u građanskim stvarima. Sam domašaj aktivizma EU-a može biti i varljiv jer naoko sugerira da je riječ o temama klasičnoga građanskog prava. To nije tako jer je čl. 81. (nekadašnji čl. 65.) UFEU-a³ iz Lisabona namijenjen privatnom pravu s prekograničnim elementom, dok je materijalno i procesno privatno (građansko u širem smislu) pravo izvan njegova domašaja.⁴ Koristeći se i drugim pravnim osnovama, danas je sfera proširena i obuhvatom zakonodavstva EU-a i domašajem odluka Suda EU-a. Takvi su primjeri vidljivi na brojnim područjima privatnog prava, i materijalnog i procesnog.⁵

Europska pravosudna suradnja u širem smislu odnosi se na područja obuhvaćena međunarodnim sporazumima koji izvire iz mandata Vijeća EU-a ili drugih međunarodnih organizacija. Unatoč mogućem prožimanju aktivizma tih dviju međunarodnih organizacija, poglavito *pro futuro*⁶, valja oprezno odvojiti njihov mandat, osobito u odnosu na već prihvaćene međunarodne ugovore ili uredbe EU-a. Može se reći i da je pravosudna suradnja država članica EU-a u prekograničnim predmetima dvojaka. S jedne strane, države članice EU-a djeluju u okrilju različitih međunarodnih organizacija⁷, poglavito u okvirima Haške konferencije za međunarodno privatno pravo Ujedinjenih naroda te Vijeća Europe. S druge strane, one se povezuju među sobom, gdje srž suvremene europske pravosudne suradnje počiva na aktivizmu institucija EU-a.

2.1. Metode unifikacije – unutarnje nadležnosti

Prije pola stoljeća u Europi se počinje razvijati sustav pravosudne suradnje u građanskim stvarima koji nadograđuje postojeće modele međunarodne suradnje. Inspirirane uspjesima koje je postigla Haška konferencija za međunarodno privatno pravo u sferi univerzalne unifikacije, države članice počinju olakšavanje međusobnoga

³ Pročišćene verzije Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije SL EU C 202, 7. 6. 2016., 1–388.

⁴ Kontroverzije u tom smislu mogu inicirati pojmovi „europsko obiteljsko pravo“, „europsko nasljedno pravo“, „europski bračno-imovinski režim“ gdje će u užem smislu biti riječ o pravu EU-a koje je izrađeno samo i isključivo za reguliranje prekograničnih pravnih odnosa.

⁵ Vidi *Poretti 2019 ovdje*.

⁶ Čl. 6., st. 2. UFEU-a.

⁷ Poglavito Haška konferencija za međunarodno privatno pravo, Komisija za građanska stanja, UNICITRAL; UNIDOIT. *Sajko 2009*, 43–80.

pravnog prometa regionalnom unifikacijom. Temeljeći ovlasti za djelovanje na čl. 220. tadašnjeg Ugovora o Europskoj zajednici, godine 1968. počinje proces prihvaćanja konvencijskoga prava u formi tzv. supsidijarnih konvencija.⁸ Briselsku konvenciju o sudskoj nadležnosti, priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima⁹ slijedila je Rimski konvencija o pravu mjerodavnom za ugovorne obveze iz 1980. Nadalje se supsidijarne konvencije svojim materijalnim poljem primjene okreću prekograničnim trgovačkim društvima, a potom i međunarodnomu procesnom i kolizijskom obiteljskom pravu.¹⁰ Ugovor iz Maastrichta osigurao je institucionalni okvir za međuvladinu suradnju i ovlastio EU za djelovanje u pravosudnoj suradnji u građanskim predmetima.¹¹ Ipak, on nije pružio adekvatnu zamjenu postojećemu konvencijskom režimu te su supsidijarne konvencije potpisane u okviru trećeg stupa i dalje samo doticale pravi *acquis*. Njima su manjkali temeljni atributi *acquisa*, poput supremacije prava Zajednice te nadležnosti Suda EU-a za interpretaciju.

Nakon tri desetljeća države članice odlučuju se na radikalnu promjenu metode unifikacije. „Pozajedničavanjem“ preko prvoga stupa prava Zajednice Ugovorom iz Amsterdama nastupila je komunitarizacija pravosudne suradnje u građanskim stvarima.¹² Nova glava IV. *Viza, azil, useljavanje i ostale politike koje se tiču slobodnog kretanja ljudi* u čl. 61. do 69. otvara prostor za prihvaćanje regulative za pravosudnu suradnju u građanskim predmetima. U Osnivačke je ugovore 2003. prvi put uvršten pojam „obiteljsko pravo“.¹³ Područje slobode, sigurnosti i pravde od 2001. postaje jedna od prioritetnih politika EU-a.¹⁴ Prihvaćanjem *Tampere programa djelovanja za razdoblje 1999. – 2004.*¹⁵ u središte dolazi uzajamno priznanje odluka. Ono i do 2010.¹⁶ zadržava prioritet te se njegovo ostvarenje promišlja u kontekstu učinkovita prekograničnoga postupnog režima. Napuštanjem konvencijskog sustava počinje era prihvaćanja sekundarnog prava EU-a (uredbe u glavnini, rijetko direktive), koje u pravilu obvezuju sve države članice.

⁸ Sajko 2009, 73–75.

⁹ Konsolidirana verzija OJ C 27, 26. 1. 1998.

¹⁰ Konvencija o pojednostavljenju postupka naplate uzdržavanja, 6. 11. 1990.; Konvencija o nadležnosti, priznanju i ovrsi odluka u bračnim predmetima OJ C 1998., 221/1.

¹¹ *Treaty on the European Union*, OJ C 1992, 191, Art. K.1.

¹² *Treaty of Amsterdam amending The Treaty on European Union, The Treaties Establishing the European Communities and Related Acts*, OJ C 340, 10 November 1997. Vidi više Tomljenović 2003.

¹³ *Treaty of Nice, Amending the Treaty on European Union, The Treaties Establishing the European Communities and certain related acts*, OJ C 80/11, 10. 3. 2001., 1–86.

¹⁴ *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Area of freedom, security and justice; Assessment of the Tampere programme and future orientations*. Brussels, 2. 6. 2004. COM(2004)4002 final.

¹⁵ *Presidency conclusions. Tampere European Council, 15-16 October 1999*. http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en9.html.

¹⁶ Haški program: jačanje slobode, sigurnosti i pravosuđa u EU-u za razdoblje 2005. – 2010. *The Hague programme: strengthening freedom, security and justice in the EU*, Brussels, 13. 12. 2004. http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/doc/hague_programme_en.pdf.

Reformski ugovor iz Lisabona smjestio je to područje politike u glavu V. *Područje slobode, sigurnosti i pravde*¹⁷, zamijenivši dotadašnji čl. 65. odredbom čl. 81. Znakovit zamah daljnjim zakonodavnim aktivnostima leži u činjenici da se prihvaćanje *acquisa* više ne mora pravdati potrebom „funkcioniranja zajedničkog tržišta“. Lisabonskim su ugovorom osnaženi temelji pravosudne suradnje, štoviše i proširene aktivnosti usmjerene k učinkovitu pristupu pravdi, razvoju alternativnih načina rješenja spora i potpori obučavanju pravosudnih dužnosnika. Načelo uzajamnog priznanja kao prioritet prethodno navedenih Akcijskih programa sada ima svoje mjesto čak i u Osnivačkim ugovorima. Novine su i u vezi s nadležnosti Suda EU-a. Čl. 81. UFEU-a nalaže i na glavu V. primijeniti redoviti prethodni postupak čl. 267. UFEU-a (prije čl. 234. UEZ-a). Dodatno, hitni prethodni postupak rezerviran je za mjere iz te glave¹⁸ te je dobio odgovarajuće mjesto u praksi Suda EU-a.¹⁹ Višegodišnji program²⁰ nastavlja ukidanje egzekviture u pravosudnoj suradnji, čemu se pridružuje niz „mjera predostrožnosti“, poglavito mjera postupovnog prava te međunarodnoga privatnog prava. Do 2020. EU namjerava jačati provedbu svih prihvaćenih uređaba.²¹ Funkcioniranje europskog područja pravde počiva na poštivanju različitih pravnih sustava i tradicija država članica, a na koje se nadograđuje načelo uzajamnog povjerenja. Stoga inicijativa ide u smjeru promicanja dosljednosti i jasnoće zakonodavstva EU-a, pojednostavnjenja pristupa pravosuđu; promicanja djelotvornih pravnih lijekova, upotrebe tehnoloških inovacija (poput e-pravosuđa) te preispitivanja jačanja prava djece u postupcima. Sve te akcije trebale bi olakšati prekogranično izvršenje sudskih odluka. U konačnici, EU promiče niz logističkih momenata vidljivih jačanjem razmjene podataka među tijelima država članica i operativnom suradnjom, što se kod obiteljskih postupaka ogleda u aktivnostima središnjih tijela; poboljšanju izobrazbe stručnjaka uz iskustvo agencija EU-a poput Agencije za temeljna prava (FRA).

2.2. Metode unifikacije – vanjske nadležnosti

Ugovor iz Amsterdama omogućio je reviziju briselskog režima, a nedugo potom i otvaranje novoga poglavlja europskog aktivizma. Naime, pretakanjem Briselske

¹⁷ *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, Lisbon, 13. December 2007, OJ C 306/10.*

¹⁸ *Council Decision of 20 December 2007 amending the Protocol on the Statute of the Court of Justice, OJ L 24/42, 29. 1. 2008.*

¹⁹ Presuda *Rinau* C195/08, ECLI:EU:C:2008:406; presuda *Detiček/Sgueglia* C403/09, ECLI:EU:C:2009:810; presuda *Povse v. Alpago* C211/10, ECLI:EU:C:2010:400; presuda *C/M* C376/14, ECLI:EU:C:2014:2268; predmet *Bradbrooke/Aleksandrowicz* C498/14, ECLI:EU:C:2015:3; presuda *Health Service Executive* C92/12, ECLI:EU:C:2012:255. Više *Petrašević* 2016.

²⁰ *Stockholm Programme – Otvorena i sigurna Europa u službi i zaštiti građana. The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting citizens.* OJ C 115/01, 4. 5. 2010.

²¹ Zaključci Europskog vijeća od 26. i 27. 6. 2014.

konvencije u uredbu otvorilo se pitanje hoće li paralelni Luganski režim²² suradnje u građanskim i trgovačkim predmetima prema članicama EFTA-e pregovarati države članice samostalno ili će to činiti EU. Sud EU-a u Mišljenju iz Lugana²³ primjenjuje tzv. ERTA doktrinu preslikavanja unutarnjih na vanjske nadležnosti. To tumačenje neposredno utječe i na mogućnosti daljnjeg angažmana država članica u bilo kojemu drugom obliku univerzalne ili regionalne pravosudne suradnje s trećim državama. Štoviše, želeći uspostaviti balans unifikacije na svim razinama, Europska je unija 2007. godine postala članica Haške konferencije za međunarodno privatno pravo.²⁴ Shodno, u materijalnom polju bilo koje uredbe ili direktive države članice izgubile su bilo kakve vanjske pregovaračke ovlasti.²⁵ Sud EU-a tumači da se ovlast djelovanja odnosi čak i na pitanja vezana uz konvencije kojima su države pristupile prethodno komunitarizaciji. Tako, primjerice, pitanje prihvata pristupa treće države Konvenciji o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece od 25. listopada 1980. više nije u nacionalnoj, nego isključivoj nadležnosti Europske unije.²⁶

Posljedično, EU će u nove međunarodne sporazume koji se materijalnim poljem primjene naslanjaju na postojeće unutrašnje zakonodavstvo stupati umjesto država članica. U tom je smislu EU pristupio Haškoj konvenciji o naplati uzdržavanja iz 2007., pregovara se o brojnim konvencijama gdje valja istaknuti nacrt nove Konvencije o priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim stvarima te Konvencije o obiteljskim sporazumima koji uključuju djecu.²⁷ U odnosu na prije sklopljene međunarodne sporazume pristup je EU-a šarolik. Neke je konvencije Unija inkorporirala u svoje uredbe te ih nadogradila.²⁸ Na neke konvencije uputila je države članice na pristupanje iako im je istodobno prijelaznim odredbama svojih uredaba onemogućila primjenu u brojnim aspektima.²⁹ U nekim slučajevima prijelaznim odredbama daje prednost prijašnjim međunarodnim ugovorima, ali za one države članice koje nisu njihove ugovornice, predviđa i zasebna pravila.³⁰

²² Sajko 2009.

²³ *Opinion 1/03, Opinion pursuant to Article 300(6) od 7. 2. 2006.*, EC ECLI:EU:C:2006:81.

²⁴ *Council Decision 2006/719/EC of 5 October 2006 on the accession of the Community to the Hague Conference on Private International Law.* OJ L 297, 26. 10. 2006., 1–14.

²⁵ Franzina 2016.

²⁶ Mišljenje Suda 1/13 od 14. listopada 2014., ECLI:EU:C:2014:2303.

²⁷ <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects>.

²⁸ U Uredbu br. 2201/2003 ugradila je Hašku konvenciju o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, ali ju je u odnosu na neka pitanja „europskih“ otmica člancima 10. i 11. nadogradila. *Trimings* 2013, 70–104, 181–214.

²⁹ Prijelazne odredbe Uredbe 2201/2003 nisu prilagođene primjeni Haške konvencije o mjerama dječje zaštite. Župan 2018c, 32–33.

³⁰ Uredba br. 864/2007 daje prednost u primjeni dvjema Haškim konvencijama. Tako se u nas namjesto pravila uredbe primjenjuje Haška konvencija o mjerodavnom pravu za prometne nezgode iz 1961., a u odnosu na odgovornost za proizvode umjesto posebnog pravila Uredbe iz čl. 5. primjenjuje se Haška konvencija o odgovornosti proizvođača iz 1973. *Tomljenović* 2012, 141.

Ubrzo nakon preuzimanja ovlasti za sklapanje multilateralnih režima EU je manifestirao svoje nadležnosti i u pitanju bilateralnih režima. Mogućnosti i postupke sklapanja dvostranih ugovora *pro futuro* uređuje uredbama koje utvrđuju postupak za pregovore i zaključivanje sporazuma između država članica i trećih država u pitanjima nadležnosti, priznanja i ovrhe presuda i odluka u nizu pitanja.³¹

2.3. Područje djelovanja – materijalno polje primjene

Obuhvat područja djelovanja pravosudne suradnje u građanskim stvarima bitno je proširen tijekom proteklih pet desetljeća. Inicijalni fokus na pravna pitanja vezana uz ugovorni ili izvanugovorni odnos počiva na uklanjanju zapreka uzajamnom priznanju odluka. On je tijekom vremena nadopunjen intencijom uklanjanja pravnih zapreka kretanju radnika, što tematski otvara nova područja djelovanja: prekogranične pravne odnose vezane uz obitelj, djecu, nasljeđivanje, imovinu bračnih drugova/registriranih partnera, statusna pitanja. Početni pristup usko definirana materijalnog polja primjene obilježio je *acquis* u tom području. Tako je dugoročno zadržan sektorski pristup kojim se uredbama obuhvaćaju samo one teme za koje se može postići politički dogovor.

Korpus *acquisa* obuhvaća danas brojne uredbe te nekoliko direktiva. Regulativu pravosudne suradnje u građanskim stvarima čine veće cjeline. Srž je područja europsko međunarodno privatno pravo. To su uredbe:

- Uredba (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti i o ukidanju Uredbe (EZ) br. 1347/2000³²
- Uredba (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze (Rim II)³³
- Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I)³⁴
- Direktiva 200/52/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća od 21. ožujka 2008. o određenim aspektima medijacije u građanskim i trgovačkim stvarima³⁵

³¹ Uredba (EZ) br. 662/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvođenju postupka za pregovaranje i zaključivanje sporazuma između država članica i trećih zemalja o posebnim pitanjima u vezi važećeg prava za ugovorne i izvanugovorne obveze SL EU L 200, 31. 7. 2009., 25–30; Uredba Vijeća (EZ) br. 664/2009 od 7. srpnja 2009. o uvođenju postupka za pregovaranje i zaključivanje sporazuma između država članica i trećih zemalja o presudama, priznanjima i izvršenjima presuda i odluka u bračnim sporovima, sporovima o roditeljskoj odgovornosti i sporovima o obvezama uzdržavanja te važećem pravu u vezi sporova o obvezama uzdržavanja; SL EU L 200, 31. 7. 2009., 46–51.

³² SL EU L 338/1, 23. 12. 2002., 133–161.

³³ SL EU L 199, 31. 7. 2007., 40–49.

³⁴ SL EU L 177, 4. 7. 2008., 6–16.

³⁵ SL EU L 136/3, 25. 4. 2008.

- Uredba (EZ) Europskog parlamenta i Vijeća br. 4/2009 od 10. 1. 2009. o međunarodnoj sudskoj nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u predmetima uzdržavanja s uključenim Haškim protokolom o mjerodavnom pravu za uzdržavanje iz 2007.³⁶
- Uredba Vijeća (EU) br. 1259/2010 od 20. prosinca 2010. o provedbi pojačane suradnje u području prava primjenljivog na razvod braka i zakonsku rastavu (Uredba Rim III)³⁷
- Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju³⁸
- Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima³⁹
- Uredba (EU) br. 606/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. lipnja 2013. o uzajamnom priznavanju zaštitnih mjera u građanskim stvarima⁴⁰
- Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima⁴¹
- Uredba Vijeća (EU) 2016/1104 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstva⁴²
- Uredba (EU) 2016/1191 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o promicanju slobodnog kretanja građana pojednostavnjenjem zahtjeva za predočavanje određenih javnih isprava u Europskoj uniji i o izmjeni Uredbe (EU) br. 1024/2012.⁴³

Sustav nadopunjuju uredbe koje reguliraju određene postupovne momente, odnosno uvode dodatne postupovne režime kod pravosuđenja u predmetima sa stranim elementom:

- Uredba (EZ) br. 1346/2000 od 29. svibnja 2000. o stečaju⁴⁴
- Uredba Vijeća (EZ) br. 1206/2001 od 28. svibnja 2001. o suradnji između sudova država članica u području izvođenja dokaza u građanskim ili trgovačkim predmetima⁴⁵

³⁶ SL EU L 7/1, 10. 1. 2009., 138–216.

³⁷ SL EU L 343/10, 29. 12. 2010., 172–178.

³⁸ SL EU L 201, 27. 7. 2012., 107–134.

³⁹ SL EU L 351, 20. 12. 2012., 1–32.

⁴⁰ SL EU L 181/4, 29. 6. 2013., 4–12.

⁴¹ SL EU L 183, 8. 7. 2016., 1–29.

⁴² SL EU L 183, 8. 7. 2016., 30–56.

⁴³ SL EU L 200, 26. 7. 2016., 1–136.

⁴⁴ SL EU L 160, 30. 6. 2000., 1–20.

⁴⁵ SL EU L 174, 27. 6. 2001.

- Direktiva Vijeća 2003/8/EZ od 27. siječnja 2003. o unapređenju pristupa pravosuđu u prekograničnim sporovima utvrđivanjem minimalnih zajedničkih pravila o pravnoj pomoći u takvim sporovima⁴⁶
- Uredba Europskoga parlamenta i Vijeća br. 805/2004 od 21. travnja 2004. o uvođenju europskog naloga za izvršenje za nesporne tražbine⁴⁷
- Uredba (EZ) Europskog parlamenta i Vijeća br. 861/2007 o uvođenju postupka za sporove male vrijednosti⁴⁸
- Uredba (EZ) br. 1393/2007 Europskoga parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o dostavi sudskih i izvansudskih isprava u građanskim i trgovačkim stvarima u državama članicama (dostava)⁴⁹
- Uredba br. 655/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. svibnja 2014. o uspostavi postupka za europski nalog za blokadu računa kako bi se pojednostavila prekogranična naplata duga u građanskim i trgovačkim stvarima.⁵⁰

Posredne sastavnice europskoga procesnog i kolizijskog prava čine instrumenti *acquisa* koji se primjenjuju u svojstvu općih akata unatoč tomu što se ne tiču isključivo te materije. To su:

- Uredba (EEC, Euratom) br. 1182/71 Vijeća od 3. lipnja 1971. o pravilima mjerodavnim na razdoblja, datume i rokove⁵¹
- Odluka Vijeća 2001/470/EC od 28. ožujka 2001. kojom se uspostavlja Europska pravosudna mreža u građanskim i trgovačkim stvarima⁵² kojom će se u skladu s Uredbom o uzdržavanju koristiti središnja tijela⁵³
- Uredba (EU) br. 1024/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o administrativnoj suradnji putem Informacijskog sustava unutarnjeg tržišta i stavljanju izvan snage Odluke Komisije 2008/49/EZ (Uredba IMI) (SL L 316, 14. 11. 2012., str. 1).
- Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka).⁵⁴

⁴⁶ SL EU L 26, 31. 1. 2003., 41–47.

⁴⁷ SL EU L 143/15.

⁴⁸ SL EU OJ L 199, 31. 7. 2007., 1–22.

⁴⁹ SL EU L 324, 10. 12. 2007., 79. Uredba bi se trebala primijeniti na dostavu pismena (postupci pokrenuti prema Uredbi br. 2201/2003, vidi ondje čl. 18., st. 2.; vidi čl. 11., st. 2. Uredbe br. 4/2009).

⁵⁰ SL EU L 324, 10. 12. 2007., 79–120.

⁵¹ SL EU L 124, 8. 6. 1971., 1. Uredba bi se trebala primijeniti u skladu s bilj. 41 preambule Uredbe o uzdržavanju br. 4/2009.

⁵² SL EU L 174, 27. 6. 2001., 25.

⁵³ Vidi čl. 50., st. 2. Uredbe o uzdržavanju br. 4/2009.

⁵⁴ SL EU L 119.

Europsko međunarodno privatno pravo u širem smislu čini i konvencijsko pravo. Konvencije Haške konferencije za međunarodno privatno pravo koje se materijalnim poljem primjene podudaraju (potpuno ili u određenoj mjeri) s nekom od uredba jesu:⁵⁵

- Haška konvencija od 5. listopada 1961. o ukidanju potrebe legalizacije stranih javnih isprava (Konvencija o apostilu)⁵⁶
- Haška konvencija od 15. studenog 1965. o dostavi u inozemstvo sudskih i izvan-sudskih dokumenata u građanskim ili trgovačkim stvarima⁵⁷
- Haška konvencija od 19. listopada 1996. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, izvršenju i suradnji u vezi s roditeljskom skrbi i mjerama za zaštitu djece⁵⁸
- Haška konvencija od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece⁵⁹
- Haška konvencija od 23. studenog 2007. o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika obiteljskog uzdržavanja⁶⁰
- Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja (dalje u tekstu: Haški protokol).⁶¹

Konvencije kojima se na globalnoj razini štite ljudska prava ili određene druge vrijednosti također su neodvojive od europskog sustava. Tu je poglavito važna Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe.⁶² Iz sustava konvencijskoga prava Ujedinjenih naroda to su Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu⁶³ te Konvencija o pravima djeteta.⁶⁴

⁵⁵ http://www.hcch.net/index_en.php.

⁵⁶ NN, br. 11/11.

⁵⁷ NN, br. 10/05. Vidi čl. 18., st. 3. Uredbe br. 2201/2003; čl. 11., st. 3. Uredbe o uzdržavanju br. 4/2009.

⁵⁸ NN, br. 5/09. Komisija je prihvatila dvije odluke da sve države moraju pristupiti toj Konvenciji. Posljednja je to učinila Italija u listopadu 2015. te je stoga danas na snazi u svim državama članicama EU-a. http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=24.

⁵⁹ Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece od 25. listopada 1980., Sl. l., MU, br. 7/91 (notifikacijom o sukcesiji Republika Hrvatska stranka je od 8. listopada 1991. – NN-MU, br. 4/94). Vidi čl. 10. i 11. Uredbe 2201/2003, na snazi u svim državama članicama EU-a. http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=70.

⁶⁰ 2014/218/EU: Odluka Vijeća od 9. travnja 2014. o izmjeni priloga I., II. i III. Odluci 2011/432/EU o odobrenju, u ime Europske unije, Haške konvencije od 23. studenoga 2007. o međunarodnoj naplati tražbina za uzdržavanje djece i drugih oblika obiteljskog uzdržavanja, Sl. L. L 113, 16. 4. 2014., 1–16.

⁶¹ Vidi bilj. 8 preambule i čl. 15. Uredbe o uzdržavanju br. 4/2009; Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja, Sl. L. L 331, 16. 12. 2009., 19–23. Posebno izdanje za Hrvatsku – glava 19., volumen 010, 161–165.

⁶² Protokol br. 1, Protokol br. 4, Protokol br. 6, Protokol br. 7, NN-MU, br. 18/97, 6/99 – proč. tekst, 8/99 – ispr.; Protokol br. 13, NN-MU, br. 14/02, 13/03; Protokol br. 12, NN-MU, br. 14/02, 9/05; Protokol br. 14 uz tu Konvenciju, NN-MU, br. 1/06 i 2/10.

⁶³ 286 UNTS 3, Službeni list SFRJ, MU, br. 2/60, NN-MU, br. 4/94.

⁶⁴ 1577 UNTS 3, Sl. l. SFRJ, br. 15/90, NN-MU, br. 12/93, 20/97.

Od konvencijskoga prava u području građanskih i trgovačkih predmeta treba izdvojiti Konvenciju o nadležnosti te priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima⁶⁵ (tzv. Luganska konvencija) te Konvenciju Ujedinjenih naroda o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. (tzv. Bečka konvencija).⁶⁶

Propisi EU koji neposredno uređuju prekogranične obiteljske odnose su:⁶⁷

- Uredba Vijeća br. 2201/2003 o nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u bračnim predmetima te pitanjima roditeljske odgovornosti kojom se ukida Uredba br. 1347/2000 (Uredba Brussels II bis)⁶⁸
- Uredba Vijeća br. 4/2009 o međunarodnoj sudskoj nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u predmetima uzdržavanja (koja se odnosi na uzdržavanje djece i bračnih drugova)⁶⁹ te
- Uredba Vijeća br. 1259/2010. o implementaciji unaprijedene suradnje u području prava mjerodavnog za razvod i rastavu⁷⁰ koja nije na snazi u Hrvatskoj.

Intervencija u postupovnom pravu odnosi se na pravilo o platnom nalogu i ovršnom naslovu, na unificirane postupke kod sporova male vrijednosti te danas platformu za rješavanje potrošačkih sporova.⁷¹

2.4. Polje djelovanja – *ratione personae*

Prostorno polje djelovanja otvara pitanje u kojem smislu uredbe primjenjuju nadležna tijela: jesu li to samo „europski predmeti“ ili i šire? Ta se pitanja otvaraju poglavito u spektru određivanja međunarodne nadležnosti. Iako neke prijašnje uredbe zadržavaju prostor primjeni nacionalnog prava (primjerice Uredba 1215/2012 odnosno Uredba 2201/2003)⁷², naš novi režim Zakona o međunarodnom privatnom pravu takva pravila ne predviđa.⁷³

2.5. Polje djelovanja – prostorno polje djelovanja

Iako je pravosudna suradnja u građanskim stvarima inicijalno bez razlike vrijedila u svim državama članicama, danas tomu nije tako. Prvo odstupanje od neograničena

⁶⁵ SL EU L 339, 21. 12. 2007., 3–41.

⁶⁶ NN-MU, br. 16/93.

⁶⁷ http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/civil/fsj_civil_intro_en.htm.

⁶⁸ SL EU L 338, 1–29.

⁶⁹ SL EU L 7, 10. 1. 2009., 1–79.

⁷⁰ SL EU L 343, 29. 12. 2010.

⁷¹ Vidi *Poretti* 2018, 535–570.

⁷² *Kunda* 2017, 266–267.

⁷³ Vidi čl. 46, 48, 50.

prostorna važenja tih akata uvedeno je u vrijeme prihvaćanja Amsterdamskog ugovora. Budući da su se komunitarizaciji protivile države članice jaka pregovaračkog položaja, Ujedinjeno Kraljevstvo, Irska i Danska, Osnivački su im ugovori otvorili prostor za izuzimanje prihvaćanjem zasebnog Protokola br. 4 i br. 5 na Amsterdamski ugovor. Danas u skladu s čl. 3. Protokola o položaju Ujedinjenog Kraljevstva i Irske⁷⁴ one imaju *opt-out* mogućnost glede glave V. Prema Protokolu br. 22 o položaju Danske ona je isključena iz te faze ujednačavanja (čl. 2.).

Nadalje treba upozoriti na osobitosti u prostornom polju primjene instrumenata europskoga obiteljskog prava, a koje pojašnjavaju postojanje neželjena fenomena „Europe u više brzina“. Glava V. Ugovora iz Lisabona ujedinjuje stare odredbe nužne za uspostavljanje unaprijedene suradnje između država članica u okvirima područja za koja Unija nema isključivu nadležnost. Akti prihvaćeni u okvirima unaprijedene suradnje obvezuju države članice koje u njoj sudjeluju, ali se u skladu s čl. 20., st. 4. UEU-a ne smatraju dijelom *acquisa*. Kako se za pitanje razvoda nije mogao postići jednoglasan sporazum te je pokušaj donošenja Uredbe propao godine 2010.⁷⁵, Uredba Rim III prva je mjera pravosudne suradnje u građanskim predmetima prihvaćena u skladu s odredbama o unaprijedenoj suradnji. Danas su u tom statusu i nove dvije uredbe o imovini bračnih drugova odnosno registriranih partnera. Hrvatska je odlučila ostati izvan režima prve, ali je pristupila režimu dviju novih uredaba.

Daljnja razina različita prostorna važenja veže se uz tretiranje prije sklopljenih međunarodnih ugovora, o čemu je bilo govora.⁷⁶

2.6. Struktura propisa

Početno prihvaćene konvencije iz 1968. i 1980. odlikovale su se malim brojem odredaba. Pojedina je odredba u pravilu bila široko formulirana, dok je unutar pravila broj iznimaka bio minimalan. Strukturu su one nalik na Haške konvencije. Rane uredbe postamsterdamskog razdoblja vrlo su im slične. Treba dodati da su preambule bile skromne, a obrasci malobrojni.

Uredbe prihvaćene u posljednjem desetljeću u odnosu na njih imaju određene sličnosti, ali i mnoge razlike. Zadržan je sektorski pristup kojim je polje primjene usko definirano. Razlike su pak brojne. Uredbe prihvaćene od 2009. vrlo su složene, s mnogobrojnim odredbama koje uz temeljno pravilo uvode niz iznimaka. Broj obrazaca

⁷⁴ Protokol br. 21 na UFEU.

⁷⁵ Vidi *Green Paper on applicable law and jurisdiction in divorce matters*, COM(2005)82 final, Brussels, 14. 3. 2005.; *Proposal of Council Regulation amending Regulation (EC) No 2201/2003 as regarding jurisdiction and introducing rules concerning applicable law in matrimonial matters*. COM(2006)399 final, Brussels, 17 July 2006.

⁷⁶ Vidi glavu 2.2.

uvelike je premašio broj stranica teksta odredaba. Složene i deskriptivne preambule preuzimaju ulogu komentara, ali idu čak i dalje – sve što u zakonodavnom postupku ne prolazi, nalazi svoje mjesto u recitalima.⁷⁷

2.7. Uloga Suda EU-a

Rani konvencijski sustav ujednačavanja nije bio u okviru *acquisa*, pa tako ni Europski sud pravde nije bio ovlašten na njegovo tumačenje na temelju primarnog prava. Upravo je činjenica da se kao preduvjet ujednačene primjene konvencija protokoli-ma moralo ovlastiti Sud na njihovo tumačenje⁷⁸ bila jedan od uvjerljivijih argumenata za prelazak na pozajedničevo pravo. Od Amsterdamskog je ugovora uloga Suda neposredna i stvara korpus bogate prakse.⁷⁹ Odluke Suda EU-a nadopunjuju pravnu normu koju Sud tumači i postaju neposredni izvor prava na koji bi se sudovi morali pozivati u predmetima s istim činjeničnim sklopom. Europske uredbe u određenim pitanjima, primjerice litispendenciji, nadograđuju odredbu prihvaćenu još u Briselskoj konvenciji. Naime, uz određene manje izmjene ta je odredba zadržana u svim kasnijim uredbama tog područja. To pravilo danas prati 15-ak odluka koje su uvelike dopunile i pojasnile njegov sadržaj.⁸⁰ Taj aspekt osobito je problematičan za kontinentalnoeuropski pravni krug država.

Zanimljivo je da Sud utječe čak i na područja mimo mandata EU-a. Vrlo plastičan primjer nalazimo u priznanju osobnog imena stečena preko granice. Tumačenjem i apliciranjem načela zabrane diskriminacije iz Osnivačkih ugovora Sud EU-a svojom interpretativnom snagom primarnog prava širi djelovanje izvan postojećeg okvira sekundarnog zakonodavstva. Sud je stoga utjecao na promjenu nacionalnih pravila u pitanju određivanja, promjene i priznanja osobnog imena.⁸¹

Nedostatak s kojim se sustav mora nositi leži u činjenici da Sud može tumačiti pravo i ujednačavati primjenu samo u odnosu na ona pitanja koja mu nacionalni sudovi upućuju. Tako su brojna vrlo važna pitanja ostala izvan njegove interpretacije te u odnosu na njih i danas postoji neujednačena primjena. Uzmimo za primjer ponovno litispendenciju, konkretnije u vezi s paralelnim postupcima u nekoj članici EU-a i nekoj trećoj državi. Istraživanja u vezi s Uredbom Bruxelles I pokazala su šarolikost prakse. Predmet *Owusu*⁸² poslužio je kao okidač za novo pravilo u Uredbi Bruxelles Ia.

⁷⁷ *Requejo Isidro* 2018, 425–439.

⁷⁸ Najplastičnije prikazuje Konvencija o mjerodavnom pravu za ugovore dugotrajnost postupka prihvaćanja konvencije i ovlašćivanja Suda na tumačenje: Rimska konvencija potpisana je 1980., stupila je na snagu 1991., Protokol o tumačenju suda EU-a stupio je na snagu tek 2004.

⁷⁹ *Jessel-Holst; Sikirić; Bouček; Babić* 2014.

⁸⁰ *Župan; Drventić* 2019.

⁸¹ Vidi *Winkler* 2013, 125–143; *Medić* 2016, 71–89.

⁸² C-281/02 od 1. ožujka 2005. ECLI:EU:C:2005:120.

Nažalost, u ostalim je uredbama pravilo sljednik prototipa iz Uredaba Bruxelles I. Nacionalna praksa i dalje je vrlo šarolika i neujednačena, ali prethodno pitanje nije dan sud nije postavio.

2.8. Ljudska prava i prekogranični odnosi

Rastući vertikalni utjecaj zaštite temeljnih ljudskih prava znakovit je za pravo EU-a desetljeće unatrag. Tomu nije iznimka ni sustav prekograničnih privatnopravnih odnosa. Utjecaj čl. 6., st. 2. Lisabonskog ugovora, moguće pristupanje EKLJP-u kao i obvezujuća Povelja o temeljnim pravima obilježavaju umnogome rasprave četvrtog i petog desetljeća pravosudne suradnje u građanskim stvarima. Pitanja koja se posebno problematiziraju odnose se na pravo na pristup sudu u prekograničnim predmetima, zaštitu prava na privatnost i zaštitu prava na obiteljski život, kao i najbolji interes djeteta u prekograničnim predmetima.⁸³

2.9. + 50 – aktualne rasprave o pravosudnoj suradnji u području MPP-a

Prije 50 su godina, rukovodeći se načelom uzajamnog povjerenja, države članice EU-a počele prihvaćati konvencije usmjerenim uzajamnim priznanjem odluka. Promjena smjera prema ukidanju egzekvaturu u posljednjih je 20 godina ostvarila prostor nesmetanog kretanja odluka u zajedničkome pravosudnom prostoru. Napuštanjem konvencijskog sustava otvoren je prostor snažnu zakonodavnom aktivizmu te je u dva desetljeća pozajedničene pravosudne suradnje prihvaćen niz uredaba. Ipak, sektorski pristup i ograničeno polje primjene europskih uredaba u pravosudnoj suradnji u građanskim stvarima rezultirao je fragmentacijom. Kako je europski zakonodavac postupno poduzimao zakonodavne akcije, tako je i polje primjene tih uredaba relativno usko te iscjepkano. Stoga valja prihvatiti da će na isti predmet, a kojim se traži rješavanje većeg broja tužbenih zahtjeva, trebati primijeniti niz uredaba i konvencija. Nadalje, te uredbe koegzistiraju s europskim i nacionalnim pravilima kojima se reguliraju neka druga pravna područja.

Tako će, primjerice, u situaciji prekograničnog nasljeđivanja unutar EU-a trebati primijeniti Uredbu (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju.⁸⁴ Međutim, ako se u kontekstu nasljednog postupka postavi pitanje davanja suglasnosti djeteta na nasljednički ugovor, tada treba provesti kvalifikaciju tih zahtjeva te pitanja vezana uz djecu podvrgnuti pravilima Uredbe 2201/2003, a ne

⁸³ Vidi *Kiestra Louwrens* 2014; *Fawcett, Ní Shúilleabháin, Shah* 2016, 707–711; *Paulussen, Takács, Lazić, van Rompuy* 2016, 161–211; *Medić* 2017, 283–300.

⁸⁴ SL L 201, str. 107.

Uredbe o nasljeđivanju!⁸⁵ Slično može doći do prepletanja s pravilima koja nisu regulirana europskim ili međunarodnim pravom, primjerice u vezi s postupkom reguliranim nacionalnim upravnim pravom pri izdavanju putovnice za dijete. Tu je također potrebno razdvojiti mjere koje se tiču djeteta od onih koje su vezane uz nacionalni upravni postupak. Kriterij državljanstva tih osoba više nije odlučan za sam postupak u smislu roditeljske skrbi, pa tako „Tužba kojom jedan od roditelja zahtijeva od suda da nadomjesti suglasnost drugog roditelja za putovanje djeteta izvan države članice njegova boravišta i izdavanje putovnice na ime tog djeteta pripada u materijalno područje primjene Uredbe br. 2201/2003, iako odluku donesenu po toj tužbi trebaju uzeti u obzir tijela države članice čije je navedeno dijete državljanin u okviru upravnog postupka za izdavanje te putovnice.“⁸⁶

Neupitna kompleksnost kombinirane primjene uredaba nameće pitanje mogućega prihvaćanja integralnoga europskog Zakona o MPP-u.⁸⁷ Na pitanje postoji li *common core*, velika studija za Europski parlament iz 2015. odgovara pozitivno, apostrofirajući ipak i na brojne praznine i moguće zapreke tomu procesu.⁸⁸

Zakonodavni proces koji u prekograničnim obiteljskim odnosima traži jednoglasnost u Vijeću dovodi do rastuće politizacije prihvaćanja propisa. Drugim riječima, prihvaćaju se rješenja koja su politički moguća, ne i ona koja su najbolja. Tomu je trenutačno najbolji primjer prihvaćanje revizije Uredbe Bruxelles II *bis*. Komisija je inicirala proces 2014., dala je izraditi studiju i radila sa skupinom eksperata reviziju tijekom 2015. i 2016.⁸⁹ Tijekom 2016. izišla je s iznenađujućim prijedlogom teksta revizije⁹⁰, a nakon postupka u Europskom parlamentu i ostalim tijelima tek krajem 2018. prihvaćeno je zajedničko stajalište u Vijeću⁹¹ koje će omogućiti nastavak zakonodavnoga procesa u dolazećem razdoblju.

⁸⁵ „... Uredbu br. 2201/2003 treba tumačiti na način da je odobrenje sporazuma o raspodjeli nasljedstva koji za račun malodobnih potomaka sklopi skrbnik mjera koja se odnosi na izvršavanje roditeljske odgovornosti u smislu članka 1., stavka 1., točke (b) te uredbe i koja stoga potpada pod njezino područje primjene, a ne mjera koja se odnosi na nasljeđivanje u smislu članka 1., stavka 3., točke (f) spomenute Uredbe, isključena iz njezina područja primjene.“ *Marie Matoušková* C-404/14, ECLI:EU:C:2015:653, točka 38.

⁸⁶ *Predmet Vasilka Ivanova Gogova v. Ilije Dimitrova Ilieva* C-215/15, ECLI:EU:C:2015:763, točka 35. Vidi Župan 2018c, 1–37.

⁸⁷ *Davi* 2018, 2–12.

⁸⁸ *European Code on Private International Law, European Parliament, Brussels, 2013.* http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/juri/dv/costonnoneuropreport_/costonnoneuropreport_en.pdf.

⁸⁹ *Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment May – 2015*, Mandat od 2015. do početka 2016.

⁹⁰ *Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast) {COM(2016) 411 final} {SWD(2016) 208 final}*, 30. 6. 2016.

⁹¹ *Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast) – General approach, JUSTCIV 310.*, 15401/18, Brussels, 12 December 2018.

3. PRAVOSUDNA SURADNJA U GRAĐANSKIM STVARIMA – RECEPCIJA ACQUISA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Novi Zakon o međunarodnom privatnom pravu (ZMPP) bio je u postupku donošenja dva desetljeća⁹², a prihvaćen je 4. listopada 2017. te je stupio na snagu 29. siječnja 2019. Zamjenjuje Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (ZRS) iz 1982. godine, koji je 1991. preuzela Republika Hrvatska.⁹³ Iako se relevantne odredbe samih zakona nisu mijenjale desetljećima, promjene su u pravnom režimu tijekom toga razdoblja nastupale unutrašnjim ili međunarodnim normiranjem. Preuzimanje različitih međunarodnih obveza: sklapanje međunarodnih ugovora odnosno preuzimanje pravne stečevine Europske unije u tom području prouzročuje tektonske pomake. Naime, treba imati na umu da nisu sva pravna područja u jednakoj mjeri podložna normiranju EU-a, dočim je međunarodno privatno pravo jedno od najintenzivnije reguliranih privatnopravnih područja.

U svom polju primjene one imaju prednost nad nacionalnim rješenjima, a novim ZMPP-om same su postale integralni dio nacionalnog propisa. Uloga pravne prakse u sustavu EU-a ne smije se zanemariti jer svaka odluka Suda EU-a kojom on tumači određenu normu postaje ujedno i sastavni dio norme koju se tumači.⁹⁴

Promjena sektorskog propisa nakon tri i pol desetljeća po svojoj bi prirodi morala biti reformska. Takav karakter novog ZMPP-a umanjuju „upućujuće“ odredbe kojima se usmjerava na postojanje/primjenu odnosno međunarodne konvencije ili uredbe. Prihvaćanje ZMPP-a za tu materiju u biti ne čini nikakvu razliku: te konvencije i uredbe primjenjuju se snagom međunarodnih ugovora te njihova prednost nad nacionalnim propisima proizlazi iz više pozicije u hijerarhiji pravnih izvora.⁹⁵ Jedina je razlika koju u tom dijelu novi ZMPP donosi edukativne naravi jer se nabranjem olakšava praktično postupanje u tom sektoru koji odlikuje multiplicitet pravnih izvora. Nova autohtona rješenja sigurno čine promjenu u odnosu na postojeći ZRS. Ona slijede suvremene trendove u normiranju međunarodnoga privatnog prava, ujedno i zadržavaju našu pravnu tradiciju holističkog pristupa materiji međunarodnoga privatnog prava (jedinствена kodifikacija). Naoko skroman Zakon s tek 81 člankom u sebi krije knjigu u mnogo tomova. Nadalje, taj nomotehnički izbor poziva na kontinuirani zakonodavni aktivizam gdje si zakonodavac sam nameće odgovornost da ZMPP redovito i promptno ažurira. Svaki novi akt EU-a ili međunarodni ugovor koji stupi na snagu trebalo bi integrirati u ZMPP. Štoviše, već se sada očekuju angažman i

⁹² Sajko; Sikirić; Bouček; Babić; Tepes 2001.

⁹³ NN, br. 53/91, 88/01.

⁹⁴ Mikelsone 2013, 469–495.

⁹⁵ Bouček 2014, 5–37. To potvrđuje i čl. 2. ZMPP-a.

aktivizam jer popis pravnih izvora na koje se upućuje nije potpun zato što zakonodavac ispušta iz vida za to područje bitne međunarodne ugovore.⁹⁶

Uz novi ZMPP nacionalni pravni okvir čine implementacijski propisi, ali i neki drugi sektorski zakoni.⁹⁷

- Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi europske potvrde o nasljeđivanju,⁹⁸
- Zakon o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 o području nadležnosti, priznanja i izvršenja sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom skrbi,⁹⁹
- Zakon o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009 o području nadležnosti, mjerodavnog prava, priznanja i izvršenja odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja,¹⁰⁰
- Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 606/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. lipnja 2013. o uzajamnom priznavanju zaštitnih mjera u građanskim stvarima.¹⁰¹

Unatoč višegodišnjim pristupnim pregovorima za punopravno članstvo, u odnosu na područje pravosudne suradnje u EU smo 2013. ušli nespremni. U određenim je aspektima zbog nedostatka političke volje izostao sustavni pristup. Primjerice, u sustav Uredbe Rim III koja počiva na unaprijedenoj suradnji nismo ušli, dok smo ušli u ekvivalentni sustav u odnosu na nove uredbe o imovini bračnih drugova odnosno registriranih partnera. Za neke uredbe donose se implementacijski propisi, za druge ne. Zabrinjavajuće je da su neki od provedbenih propisa puka preslika određenih odredaba uredbe, što je Sud EU-a deklarirao nedopuštenom praksom.

Središnje je tijelo za prekograničnu suradnju u predmetima vezanim uz djecu potkaptirano kadrom. Treba razmišljati i o adekvatnosti njegova smještaja uz ministarstvo nadležno za obitelj. Naime, glavnina ovlasti središnjeg tijela veže se uz poslove iz nadležnosti sudova (dakle pravosuđa), a ne centara za socijalnu skrb.¹⁰²

⁹⁶ Vidi više Župan 2018b; Sikirić 2018; Hoško 2019.

⁹⁷ Zakon o parničnom postupku (ZPP), NN, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14; Obiteljski zakon, NN, br. 103/15; Ovršni zakon (OZ), NN, br. 112/12, 25/13, 93/14; Zakon o mirenju, NN, br. 18/11.

⁹⁸ NN, br. 152/14

⁹⁹ NN, br. 127/13.

¹⁰⁰ NN, br. 127/13.

¹⁰¹ NN, br. 92/14.

¹⁰² Za različite modele inkorporacije središnjeg tijela vidi komparativni prikaz Župan 2018a, 271–273.

3.1. Praktični izazovi novog sustava

Pravosuđenje u Hrvatskoj kao punopravnoj članici EU-a suočeno je s brojnim izazovima. Praksa koja narušava bilo međunarodnu bilo nacionalnu harmoniju rješenja nije poželjna. Neujednačenost primjene i programski dokumenti EU-a, ali i respektabilna znanost poimaju se kao smetnja koju treba otkloniti edukacijom praktičara¹⁰³, usklađivanjem nacionalnih propisa i postupanja, prihvaćanjem novih pravila koja će omogućiti primjenu koncepata koji do stečevine EU-a nisu postojali. Nedostatan angažman vlada može biti i odlučna kočnica implementacije europskih standarda na nacionalnoj razini.

Nastavno se navode primjeri iz prakse hrvatskih sudova koji ilustriraju s kojim je poteškoćama provedba *acquisa* iz područja pravosudne suradnje u građanskim stvarima povezana.

U vrijeme pristupanja EU-u na snazi je stari ZRSZ iz 1982. Budući da on nakon ulaska u sustav *acquisa* nije mijenjan, praksa je imala poteškoću u hijerarhizaciji pravnih izvora.¹⁰⁴ Problem s prostornim, vremenskim i personalnim poljem primjene jednako je prisutan u domeni klasičnoga međunarodnog ugovornog i deliktneog statuta¹⁰⁵ kao i u obiteljskim stvarima.¹⁰⁶

Nakon odluke Suda EU-a u predmetima *Pula parking* i *Zulfikarpašić*¹⁰⁷, kojima je Sud EU-a izrekao: „Javni bilježnici u Hrvatskoj, kada postupaju u ovršnim postupcima na temelju ‘vjerodostojne isprave’, ne mogu se smatrati ‘sudom’ ni u smislu Uredbe o europskom nalogu za izvršenje ni za potrebe primjene Uredbe o priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima.”, u našoj je praksi mnogo nepoznanica. U nizu predmeta prvostupajski sudovi pozivaju se na te presude unatoč tome što uopće nije riječ o slučajevima s međunarodnopravnim elementom!¹⁰⁸

Određena pak pitanja opravdano pokazuju sraz nacionalnoga ovršnog i prava EU-a. Tako je praksa otvorila pitanje usklađenosti čl. 29., st. 5. OZ-a (koji propisuje da je ovršna isprava podobna za ovrhu ako je vjerovnik ovlašten odrediti opseg ili vrijeme ispunjenja tražbine, a što će odrediti u prijedlogu za ovrhu) s čl. 4., st. 1., toč. 2. Uredbe.¹⁰⁹ Naime, u konkretnom je predmetu javni bilježnik sastavio ovršnu ispravu „Izjavu o suglasnosti” kojom dužnik S. B. daje suglasnost da se radi naplate tražbine

¹⁰³ Turkalj 2017, 161–193.

¹⁰⁴ Bouček 2014, 266, 37; Kunda 2018.

¹⁰⁵ Kunda 2017, 265–272.

¹⁰⁶ Župan; Medić; Poretti; Lucić; Drventić 2019.

¹⁰⁷ C-551/15 i C-484/15.

¹⁰⁸ Županijski sud u Splitu, poslovni broj: GŽ-1220/2017 od 9. svibnja 2017.; Županijski sud u Zagrebu, poslovni broj: 59 Gž Ovr-252/18-2 od 1. veljače 2018.; Županijski sud Slavonski Brod, poslovni broj: 10 Gž Ovr-800/2017-2 od 22. veljače 2018.

¹⁰⁹ Općinski sud u Varaždinu, broj Ovr-eu-3/16-2 od 9. kolovoza 2016.

vjerovnika I.-V. d. o. o. u iznosu od 99.040,50 kn sa zateznim kamata zaplijeni njegova plaća te da vjerovnik odredi pisanim nalogom novčani iznos do kojega je potrebno zaplijeniti uzevši u obzir zatezne kamate. Vjerovnik I.-V. d. o. o. podnio je zahtjev javnom bilježniku za izdavanje potvrde o europskome ovršnom naslovu. Javni bilježnik odbio je izdati potvrdu te prosljedio predmet općinskom sudu koji također odbija zahtjev vjerovnika jer u „Izjavi o suglasnosti“ nije naveden datuma dospijeca. Treba napomenuti da u predmetnoj Izjavi navedeno spomenuto ovlaštenje vjerovnika i dospjelost tražbine nisu upitni. Drugostupanjski sud slijedi krut stav te donosi jednu odluku: „Po ocjeni ovog suda, a slijedeći sadržaj i svrhu same citirane Uredbe, mora biti riječ o nespornoj tražbini. Tražbina koja je definirana u konkretnom slučaju Izjavom o suglasnosti određena je po svojoj visini, međutim, nije određena dospjelost te tražbine, koja se izričito traži na temelju navedene odredbe čl. 4., st. 1., toč. 2. Uredbe, i zbog toga je sporna dospjelost tražbine.“¹¹⁰

Odluke naših sudova iz prekograničnoga obiteljskoga prava vrlo su šarolike. Sudovi često ne uočavaju strani element te prihvaćaju nadležnost u predmetima za koje ju nemaju. Treba apostrofirati i probleme iz međunarodnih roditeljskih otmica djece gdje sudovi u glavnini ne prave razliku u primjeni sustava koji postoji u odnosu na otmice unutar EU-a i one u odnosu na treće države. Prihvaćanjem implementacijskoga zakona za Hašku konvenciju¹¹¹ propuštena je prigoda uputiti na odgovarajuću primjenu uredbe u otmicama u EU-u. Ipak, budući da je njima propisom nadležnost koncentrirana samo na Općinski građanski sud u Zagrebu, treba vjerovati da će u smislu relevantnih izvora doći do bitna ujednačavanja postupanja. Ne znači to i da će postupanje biti lišeno izazova. Primjerice, Sud EU-a već je rješavao dvojbu oko usklađenosti nacionalnih režima kojima se uvodi specijalizacija odnosno koncentracija nadležnosti u određenim prekograničnim predmetima s uredbama 2201/2003¹¹² te 4/2009.¹¹³ Sud EU-a potvrdio je da, iako izvan mandata, nacionalna postupovna pravila ne smiju narušavati koristan učinak uredaba.¹¹⁴

Apostrofirano nesustavno pristupanje Hrvatske uredbama unaprijeđene suradnje reflektira se u praksi. Do poteškoća može dovesti i multiplicitet pravnih izvora kao i prepletanje s konvencijskim pravom. Odluku prvostupanjskog suda da primijeni Uredbu Rim III za određivanje mjerodavnog prava za razvod braka drugostupanjski je sud korigirao.¹¹⁵

¹¹⁰ Županijski sud u Varaždinu, Stalna služba u Koprivnici, posl. br.: Gž-eu-01/16.

¹¹¹ Zakon o provedbi Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece, NN, br. 99/18.

¹¹² Predmet *Bradbooke* C-498/14 PPU, ECLI:EU:C:2015:3.

¹¹³ Spojeni predmeti C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584, točka 110. do 112.

¹¹⁴ Predmet *Bradbooke*, točka 50. Nadalje, ako se nacionalnim sustavom želi osigurati procesna efikasnost i kratkotrajnost postupaka, pri primjeni relevantnih odredaba unutarnjeg prava nacionalni sud mora ih tumačiti u svjetlu prava Unije i osobito Uredbe, uvažavajući i temeljna prava djeteta iz članka 24. Povelje. Više vidi Župan; *Poretti* 2015, 341–359.

¹¹⁵ Općinski sud u Koprivnici, P-527/14-7; Županijski sud u Varaždinu, Gž Ob-36/15-2.

Koncept transfera ili prijenosa nadležnosti u naš je sustav ušao još 2010. Haškom konvencijom o mjerama dječje zaštite iz 1996. Njega predviđa i Uredba 2201/2003. Institut je to za koji u našem sustavu nisu predviđeni dodatni implementacijski propisi koji bi ga uskladili s nacionalnim postupovnim pravom.¹¹⁶ Posljedično je predmet zahtjeva za transfer nadležnosti kolao među sudovima punu godinu. Naime, prema čl. 15. Uredbe 2201/2003 dopušten je zahtjev stranke da se zatraži transfer predmeta koji je u postupku u inozemstvu. O opravdanosti toga zahtjeva treba odlučiti nadležni nacionalni sud, koji u tom slučaju treba inicirati i postupak. Međutim, u nedostatku provedbenih propisa ni županijski sud kojemu se stranka obratila ni općinski kojemu je županijski uputio predmet nisu se smatrali nadležnim za pokretanje toga postupka.¹¹⁷

Relevantne uredbe u pravilu reguliraju međunarodnu, a ne i mjesnu nadležnost. Razlika koju u tom smislu odlikuje Uredba o uzdržavanju br. 4/2009 stavlja sustav u dvojbu. Problem s kojim se suočava prvostupanjski sud u Zagrebu leži u činjenici da je on sud prebivališta tuženika, dok je sud na Rabu sud uobičajenog boravišta tuženika. Upravo stoga sud prebivališta donio je rješenje kojim se oglašava nenadležnim.¹¹⁸ Postupajući nakon žalbe tužiteljice, Županijski je sud u Zagrebu rješenjem posl. broj: GŽ2-81/15-2 ukinuo predmetno rješenje i predmet vratio na ponovni postupak.¹¹⁹ Drugostupanjski sud pogrešno tumači da se uz Uredbu primjenjuje i nacionalni propis kojim se određuje nadležnost za uzdržavanje (op. a. u tuzemnim predmetima). U ponovljenom postupku na sudu prvog stupnja ponovno se oglašava nenadležnim.¹²⁰ Uredba o uzdržavanju propisuje u čl. 3. a) "sud mjesta u kojem tuženik ima uobičajeno boravište;" ali je svojim izričajem vrlo brzo nakon prihvaćanja izazvala dvojbe u njemačkoj praksi. Naime, ona odstupa od ostalih ranijih i kasnijih tekstova uredaba koji upućuju na *sud države članice* (koji određuje međunarodnu nadležnost) a ne *sud mjesta* (koji određuje odmah i mjesnu nadležnost). U spojenu predmetu *Huberi Sanders* Sud EU-a već je donio odluku o prethodnom pitanju, a iz odluke proizlazi da je Uredba 4/2009 promijenila nacionalna pravila mjesne nadležnosti!¹²¹ Vrlo nedvosmisleno tumačenje Suda EU-a u tom bi konkretnom predmetu značilo da je mjesno nadležan sud uobičajenog boravišta tuženika, što bi ovdje bio Rab, a ne Zagreb. Nažalost, od podnošenja zahtjeva s kraja 2014. samo na utvrđivanje nadležnosti za predmet spora uzdržavanja vrlo malena djeteta izgubljeno je pola godine.

Do VSRH, koliko je vidljivo iz dostupnih baza podataka te baze sudske prakse samog suda, ne dolaze ti predmeti. Ustavni sud odlučivao je više puta u predmetima

¹¹⁶ Implementacijski zakon za Uredbu 2201/2003 nema odredaba o tome.

¹¹⁷ RI Ob-1713/16; u vezi s njim odluka VSRH, broj: GrI 629116-2 od 10. srpnja 2017.

¹¹⁸ Općinski građanski sud u Zagrebu, posl. broj: P2-2041/14-2 od 12. siječnja 2015.

¹¹⁹ Županijski sud u Zagrebu, poslovni broj: 7 GL2- 8III5-2 od 3. ožujka 2015.

¹²⁰ Općinski građanski sud u Zagrebu, poslovni broj: 143-P Ob-323/15-6 od 18. lipnja 2015.

¹²¹ Vidi para 31, 37 odluke.

s međunarodnim elementom. Pogledamo li odluke u prekograničnim obiteljskim predmetima, vidimo da i u predmetima EU-a Ustavni sud uvažava samo strazburšku sudsku praksu.¹²² U odluci iz 2018. Ustavni sud kombinira sve pravne izvore, pa tako i one iz EU-a. Međutim, iz samoga tumačenja nije jasno na koji je način sud vodio računa bilo o luksemburškoj bilo o strazburškoj praksi te u kojem je smislu ona odlučna za rješavanje toga predmeta.¹²³

U konačnici, treba navesti i primjere dobre prakse u tom području intenzivne regulacije EU-a i brojnih novih pravila i režima.

Predmeti trgovačkih sudova koji su primjenjivali Uredbu Bruxelles la potvrđuju pravilnu primjenu isključive i posebne nadležnosti te sporazuma o izboru suda. Kod predmeta vezanih uz stvarna prava nadležnost se također pravilno utvrđuje. Dobroj praksi sigurno pogoduje i činjenica da se prijašnja pravila ZSZ-a za odnosna pitanja umnogome ne razlikuju od pravila koja predviđaju relevantne uredbe.¹²⁴ U obiteljskim je predmetima došlo do radikalnijih promjena jer otvoreni koncepti koji dominiraju europskim zakonodavstvom uvelike odstupaju od u nas uvriježenih mehaničkih koncepata. Potpuno nova metodologija pravosuđenja traži se, primjerice, kod lokalizacije na temelju kriterija uobičajenog boravišta, prema prijašnjem kriteriju državljanstva ili prebivališta.¹²⁵ Ipak, sve se češće u obiteljskim predmetima sudovi odlučuju utvrđivati stvarno središte životnih aktivnosti djeteta te se oglašavati nadležnima za tužbene zahtjeve za koje im Uredba nadležnost ne povjerava. Jednako se tako i u praksi Ustavnog suda u novije vrijeme poziva na ustaljenu praksu Suda EU-a, upravo kod tumačenja otvorena koncepta uobičajenog boravišta djeteta.¹²⁶ U praksi obiteljskih sudaca često i uspješno primjenjuju se i pravila o izvođenju dokaza u inozemstvu.

Predmeti međunarodnog nasljeđivanja¹²⁷ vrlo dobro pokazuju da u našoj praksi danas postoji prihvatljiv standard tumačenja koncepta uobičajenog boravišta ostavitelja. U nizu predmeta međunarodnog nasljeđivanja s vrlo sličnim činjeničnim sklopom nasljednici su pokušavali dobiti nadležnost naših tijela za provedbu ostavinskog postupka. U tim je predmetima ostavitelj preminuo u inozemstvu (Njemačka), dok je dio ostavine ležao u RH. U inozemstvu bi nasljednici bili obvezni plaćati porez na nasljedstvo, a budući da je bila riječ o zakonskim nasljednicima prvoga reda, to kod nas ne bi bilo tako. Pokušaji manipulacije konceptom uobičajenog boravišta

¹²² Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III/4419/2017 od 28. prosinca 2018. Rec 12-13. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-5232/2017 od 29. ožujka 2018. Recital 7, 12, 13.

¹²³ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III/534/2018, od 20. lipnja 2018.

¹²⁴ *Kunda* 2017, 272.

¹²⁵ *Limante* 2018, 161.

¹²⁶ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III/534/2018, od 20. lipnja 2018. Rec. 12.

¹²⁷ *Hoško* 2018, 13–22.

nisu prolazili strog i dosljedan test koncepta stvarna središta privatnih i poslovnih okolnosti u kojima se osoba nalazi.¹²⁸

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA – PROCIJEP IZMEĐU IDEALA PODRUČJA SLOBODE SIGURNOSTI I PRAVDE I NJEGOVE STVARNE PRIMJENE

Iako međunarodna suradnja u pravosudnoj suradnji u građanskim stvarima ima dugu povijest, angažman Europske unije obilježio je njezinu prekretnicu. Ulaskom EU-a u tu domenu kvalitativno raste intenzitet suradnje, dok se kvantitativno uvećava broj ujednačenih pravila. Temeljna unifikacijska metoda počiva na uredbama koje uz atribut supremacije proizvode neposredan i snažan učinak na nacionalni sustav. U konačnici se intervencijom i odlukama Suda EU-a osigurava ujednačena interpretacija, ali i nadzire primjena uredbama u nacionalnim sustavima.

Idealno zamišljeno područje slobode sigurnosti i pravde, s polazištem u uzajamnom priznanju odluka, nakon 50 je godina sustav sa širokim dijapazonom tema koje nadopunjuju, a umnogome i nadomještaju nacionalno međunarodno privatno i postupovno pravo. Korpus europskoga međunarodnog privatnog prava čini niz uredbama, direktiva i međunarodnih ugovora te pripadajuća bogata praksa Suda EU-a u Luxembourg.

Ključne probleme koje u okviru sustava dijelimo s drugim državama članicama možemo sažeti na određene kategorije. Nakon pet desetljeća pravosudna je suradnja u građanskim stvarima nekoherentno područje koje tematski nije sveobuhvatno. Sve češći prijepori političke naravi i stroga narav uredbe kao temeljnog oblika legislative toga područja usporavaju unifikaciju. Štoviše, unaprijeđena suradnja sve je učestalija, a zakonodavni proces sve dulji.

Izazovi koji obilježavaju hrvatsko pravosuđe nisu nepoznati drugim sustavima, poglavito recentnijim državama članicama. Posljedice neadekvatna pothvata vlasti da u pretpristupnoj fazi pripreme sustav na radikalne promjene u pravosuđenju u prekograničnim predmetima evidentne su i danas. Nakon pet godina punopravnog članstva na brojnim se primjerima potvrđuje nesustavna primjena *acquisa*. Otvoreno je pitanje koliko smo uključeni u tekuće zakonodavne procese u institucijama EU-a i na koji način. Logistički su mehanizmi poput sudačke komunikacije u povojima, osobito imajući u vidu činjenicu da je naš sudac u Europsku sudačku mrežu imenovan tek 2018. Središnje tijelo za prekograničnu suradnju u predmetima vezanima uz djecu ima vrlo malo zaposlenika. Treba razmišljati i o adekvatnosti njegova smještaja uz ministarstvo nadležno za obitelj, a ne pravosuđe.

Primjeri iz sudske prakse pokazuju velika odstupanja. Dok se s jedne strane suočavamo s početničkim izazovima kada sudovi ne poznaju hijerarhiju pravnih propisa ili

¹²⁸ Vidi rezultate istraživanja u EUFam's projektu u: Župan; Medić; Poretti; Lucić; Drventić 2019.

zanemaruju značenje i ulogu Suda EU-a, s druge strane slijedimo suvremene trendove pravilne interpretacije otvorenih koncepata, kao što je to u slučaju tumačenja koncepta uobičajenoga boravišta.

Korištenje metodama kvantitativnog istraživanja u pravu doprinosi lakšem apstrofiranju trendova pravne struke – i dobre i loše prakse. Dugoročno se otklanjanje nepoželjne prakse može ostvariti sinergijom znanosti i struke. Treba vjerovati da će ovaj rad o aktualnoj slici europskih standarda prema hrvatskoj praksi biti izvor inspiracije za nova ciljana znanstvena istraživanja, odgovarajući zakonodavni aktivizam te edukaciju u pravosuđu.

LITERATURA

Bouček, V. (2014). Hijerarhijska ljestvica izvora europskog građanskog procesnog prava na području europskog građanskog sudovanja. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 64 (1), 5-37.

Davi, A. (2018). The Role of General Principles in EU Private International Law and the Perspectives of a Codification in the Field. *federalismi.it*, n. 17, 2-12.

Fawcett, J.; Shúilleabháin, M.; Shah, S. (2016). *Human Rights and Private International Law*. Oxford University Press.

Franzina, P. (ed.). (2016). *The External Dimension of EU Private International Law after Opinion 1/13*. Intersentia.

<https://doi.org/10.1017/9781780684840>

Hoško, T. (2019). Novo uređenje međunarodnog privatnog prava u Republici Hrvatskoj - Zakon o međunarodnom privatnom pravu. *Zakonitost*, 1, (1), 19-31

Hoško, T.; Bolonja, B. (2018). Europska potvrda o nasljeđivanju - pravna priroda i učinci. *Hrvatska pravna revija*, 18 (2), 13-22.

Jessel-Holst, C.; Sikirić, H.; Bouček, V.; Babić, D.A. (2014). *Međunarodno privatno pravo - zbirka presuda Suda Europske unije*. Narodne novine. Zagreb. 2014.

Kiestra, L. R. (2014). *The Impact of the European Convention on Human Rights on Private International Law*. Springer

<https://doi.org/10.1007/978-94-6265-032-9>

Kunda, I. (2017). *Croatia. U: Cross-Border Litigation in Europe*. Beaumont, P.; Danov, M.; Trimmings, K.; Yüksel, B. (ur.). Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 265-272.

Limante, A. (2018) Establishing habitual residence of adults under the Brussels IIa regulation: best practices from national case-law. *Journal of Private International Law*, 14, (1), 160-181. <https://doi.org/10.1080/17441048.2018.1442128>

Medić, I. (2016). Right to personal name and Croatian legal framework - de lege lata and de lege ferenda. u: 4th balkan Conference Proceedings: Personal name in International Law and Private International Law. Živković, M. (ur.). Pravni fakultet u Nišu. 71-89.

- Medić, I. (2017). Priznanje i ovrha na području EU - uzajamno povjerenje i zaštita temeljnih ljudskih prava. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 54 (1), 283-300; <https://doi.org/10.31141/zrpf.2017.54.123.283>
- Mikelsone, G. (2013). The binding force of the case law of the Court of Justice of the European Union. *Jurisprudence*, 20 (2), 469-495. <https://doi.org/10.13165/JUR-13-20-2-06>
- Paulussen, C.; Takács, T.; Lazić, V.; Van Rompuy, B. (Eds.) (2016). *Fundamental Rights in International and European Law Public and Private Law Perspectives*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-94-6265-088-6>
- Petrašević, T. (2016). Postupci pred Sudom EU, u: Petrašević, T.
- Vuletić, I., (ur.). *Procesno-pravni aspekti prava EU*. Pravni fakultet Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku. 2016. 21-64
- Poretti, P. (2018). Sudska zaštita prava potrošača - (naj)bolji put? Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. 39 (1), 535-573. <https://doi.org/10.30925/zpfsr.39.1.18>
- Poretti, P. (2019), *Postulati prava EU u građanskom parničnom postupku - Očekivanja nasuprot realnosti*, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti* (u ovom volumenu)
- Requejo Isidro, M. (2018). Reflections on the Preambles to the EU Private International Law Regulations. *Festschrift für C. Kohler*, 425-439. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3212115>
- Sajko, K. (2009). *Međunarodno privatno pravo*. 5. izd. Narodne novine.
- Sajko, K.; Sikirić, H.; Bouček, V.; Babić, D.; Tepeš, N. (2001). *Izvori hrvatskog i europskog međunarodnog privatnog prava - sa sudskom i arbitražnom praksom i tezama za zakon o međunarodnom privatnom pravu*. Zagreb. Informator d.d. 2001.
- Sikirić, H. (2018). *Zakon o međunarodnom privatnom pravu. Aktualnosti Hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse*, 25, 61-140.
- Tomljenović, V. (2003). *Pozajedničenje međunarodnog privatnog prava*. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Suplement, br. 3, 26-68.
- Tomljenović, V. (2012). *Tumačenje kolizijskih pravila međunarodnih konvencija - primjer tumačenja kolizijskih odredbi Haške konvencije o prometnim nezgodama*. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (1-2), 101-151
- Trimmings, K. (2013). *Child Abduction within the European Union*, Hart Publishing.
- Turkalj, K. (2017). *Usavršavanje pravosudnih dužnosnika u europskom privatnom pravu*. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 8 (1), 161-193.
- Van Calster, G. (2016). *European Private International Law*. 2. ed. Hart Publishing.
- Winkler, S. (2013). *Pravo na osobno ime u praksi europskih sudova*. u: *Europsko obiteljsko pravo*. Korać Graovac, A.; Majstorović, I. (ur.). Zagreb: Narodne novine. 125-143.
- Župan, M. (2018a). *Cooperation between Central Authorities*. In: Honorati, C. (ed.) *Jurisdiction in matrimonial matters, parental responsibility and international abduction. A Handbook on the Application of Brussels IIa Regulation in National Courts*. Peter Lang. 267-291.

Župan, M. (2018b). Novi Zakon o međunarodnom privatnom pravu. Hrvatska pravna revija, 18 (2), 1-12.

Župan, M. (2018c). Scope of application, definitions and relations to other instruments. In: Honorati, C. (ed.) Jurisdiction in matrimonial matters, parental responsibility and international abduction. A Handbook on the Application of Brussels IIa Regulation in National Courts. Peter Lang. 1-37.

Župan, M.; Drventić, M. (2019). Parallel proceedings. In: Viarengo, I.; Villata, F. (eds.). Planning the future of cross-border families: a path through coordination. Hart Publishing.

Župan, M.; Medić, I.; Poretti, P.; Lucić, N.; Drventić, M. (2019). Croatian Practice in Cross-Border Family and Successions Matters. In: Viarengo, I.; Villata, F. (eds.). Planning the future of cross-border families: a path through coordination. Hart Publishing.

Župan, M.; Poretti, P. (2015). Concentration of jurisdiction in cross-border family matters - child abduction at focus. in: Vinković, M. (ed.) New developments in EU Labour, Equality and Human Rights Law. Pravni fakultet Osijek. 341-359.

Summary

FIFTY YEARS OF EUROPEAN JUDICIAL COOPERATION IN CIVIL MATTERS - FIVE YEARS OF CROATIAN APPLICATION

The principle of mutual trust and its comprehensive implications for the free movement of judgements are challenging both for the old and new members of the European Union. This paper will outline the European judicial cooperation in civil matters and place it in the context of Croatian circumstances and practice. The paper consists of three major units with the corresponding subchapters.

*The first part is an introduction to a system that dates back to 1968 when the Brussels Convention on Jurisdiction, Recognition and Enforcement of Decisions in Civil and Commercial Matters was adopted. Three decades later, the Member States entrusted the EU by the Amsterdam Treaty to adopt secondary legislation in cross-border civil matters. This has opened the way for the comprehensive development of private international law in the EU. The Acquis encompasses areas of cross-border contacts and torts, divorce, parental responsibility, maintenance, succession, marital property and property of registered partners. By assuming external powers in these legal matters, the EU complements the system of international agreements with third countries. By interpreting the regulations and agreements, the Court of Justice has developed a rich body of case law over five decades. All these sources of law constitute the *acquis communautaire* which Croatia has committed itself to comply with.*

*The second part of the paper discusses the Croatian legal system and the rules that regulated this area before the EU accession, as well as the way they have been derogated by the *acquis*. The existing implementing legislation is cited.*

*The third part analyzes the Croatian legal practice focusing on the application of the *acquis* in private international law over the last five years. The author analyzes the available case law of Croatian courts and records of public notaries, as well as findings of previous research. The author addresses the underlying problems in the reception of the *acquis*. As the recent Croatian scientific production is relatively modest, this paper will provide an up-to-date overview of European standards and Croatian practice. The author hopes that these findings will be a source of inspiration for new legal research and education.*

Key words: *Private International Law; Cooperation; Mutual Recognition; family; succession; Court of Justice of the EU*